DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-640-2-16

МЕДИКО-СОЦІАЛЬНІ ПЕРЕДУМОВИ ВЗАЄМОДІЇ ПЕРВИННОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ТА УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ КЛІНІК В УКРАЇНІ

Лихова Галина Андріївна
аспірантка кафедри менеджменту охорони здоров'я
Національний медичний університет імені О. О. Богомольця
м. Київ, Україна

Актуальність теми. Система охорони здоров'я України перебуває в умовах безпрецедентного виклику: воєнні дії, масштабне переміщення населення та зруйнована інфраструктура загострили хронічні проблеми первинної медичної допомоги (ПМД), що накопичувались ще з часів незалежності. На тлі реформування галузі відповідно до Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» [1] та впровадження Програми медичних гарантій [2] особливої ваги набуває питання структурної спроможності первинної ланки: забезпеченості кадрами, доступності послуг та якості медичної допомоги населенню. Водночас університетські клініки – потенційно потужний ресурс для підтримки ПМД – залишаються здебільшого ізольованими від первинної ланки як організаційно, так і функціонально.

Мета дослідження – виявити та систематизувати медико-соціальні передумови, що обумовлюють необхідність і можливість взаємодії первинної медичної допомоги з університетськими клініками в Україні в контексті відновлення та розвитку системи охорони здоров'я.

Матеріали та методи. Дослідження проводилось із застосуванням методів системного аналізу, бібліографічного та порівняльно-аналітичного методів. Проаналізовано нормативно-правову базу України у сфері ПМД та діяльності університетських клінік, статистичні дані МОЗ України [3], звіти ВООЗ щодо організації первинної допомоги в країнах Європейського регіону [4], а також наукові публікації з питань академічної медицини та моделей сімейної медицини.

Результати дослідження. Аналіз стану первинної медичної допомоги в Україні виявив низку стійких медико-соціальних передумов, які формують запит на структурну взаємодію ПМД з університетськими клініками.

1. Кадровий дефіцит на первинному рівні. За даними МОЗ України, станом на початок 2024 року забезпеченість лікарями загальної практики – сімейної медицини становила менше 60% від нормативної

потреби, з вираженою регіональною нерівномірністю [3, с. 47]. Університетські клініки, маючи в своїй структурі кафедри сімейної медицини, здатні виступати базою для підготовки та безперервного професійного розвитку лікарів ПМД – як у довоєнний, так і у відновлювальний період.

2. Розрив між первинною та спеціалізованою ланками. Відсутність формалізованих механізмів маршрутизації пацієнтів та зворотного зв'язку між сімейними лікарями і вузькими спеціалістами призводить до дублювання досліджень, несвоєчасного скерування та зниження якості допомоги. Університетські клініки, що поєднують первинну, вторинну та третинну допомогу, можуть забезпечити горизонтальну та вертикальну інтеграцію в єдиній функціональній моделі [4, с. 23].

3. Відставання від доказової практики. Соціологічні дослідження свідчать, що значна частина лікарів ПМД в Україні має обмежений доступ до актуальних клінічних настанов та не долучена до науково-дослідної діяльності [5, с. 112]. Партнерство з університетськими клініками відкриває можливість трансляції нових знань у первинну практику через спільні клінічні розбори, постійно діючі семінари та електронні освітні платформи.

4. Соціальна вразливість цільових груп. В умовах воєнного часу суттєво зросла частка соціально вразливого населення: внутрішньо переміщені особи, ветерани з бойовою травмою, особи із хронічними захворюваннями, що втратили доступ до звичних медичних закладів. Університетські клініки з розвиненою мультидисциплінарною командою здатні забезпечити комплексний підхід до таких пацієнтів саме через первинну ланку [6, с. 88].

5. Нормативно-правові передумови. Чинне законодавство – зокрема Положення про університетську клініку [7] – формально не передбачає функцій підтримки ПМД. Водночас Концепція розвитку системи охорони здоров'я [8] та стратегічні документи МОЗ наголошують на необхідності посилення первинної ланки як основи стійкості системи. Це створює нормативний запит на розробку нових організаційних моделей взаємодії.

Висновки. Медико-соціальні передумови взаємодії ПМД та університетських клінік в Україні носять комплексний, системний характер і охоплюють кадрові, організаційні, освітні, соціальні та нормативно-правові виміри. Сукупність цих чинників обумовлює не лише теоретичну доцільність, але й практичну необхідність розробки функціонально-організаційної моделі такої взаємодії. Реалізація цієї моделі може стати стратегічним інструментом відновлення і розвитку

первинної медичної допомоги в контексті повоєнної розбудови системи охорони здоров'я України.

Література:

1. Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» від 19.10.2017 № 2168-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19

2. Програма медичних гарантій на 2024 рік : затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 29.11.2023 № 1283. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1283-2023-п

3. Показники здоров'я населення та використання ресурсів охорони здоров'я України за 2023 рік / МОЗ України, ДЗ «Центр медичної статистики». Київ, 2024. 200 с.

4. WHO. Strengthening primary health care in the WHO European Region: a policy brief. Copenhagen : WHO Regional Office for Europe, 2022. 48 p.

5. Голяченко О. М., Лехан В. М. Реформування первинної медичної допомоги в Україні: проблеми та перспективи. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України.* 2021. № 3. С. 108–118.

6. Іпатов А. В., Дубинська Г. М. Медико-соціальні аспекти надання первинної медичної допомоги внутрішньо переміщеним особам. *Проблеми військової охорони здоров'я.* 2023. Вип. 68. С. 83–95.

7. Положення про університетську клініку : затверджено наказом МОЗ України від 28.10.2002 № 385 (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-02

8. Концепція розвитку системи охорони здоров'я України до 2030 року : схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27.11.2019 № 1331-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1331-2019-р